

**ЭКСТРЕМИСТИК ВА ТЕРРОРИСТИК МАЗМУНДАГИ
ТАРҒИБОТ МАТЕРИАЛЛАРИ ИНТЕРНЕТ ТАРМОҚЛАРИДА КЕНГ
ТАРҚАЛИШИНИНГ САЛБИЙ ОҚИБАТЛАРИ
НЕГАТИВНЫЕ ПОСЛЕДСТВИЯ ПРОПАГАНДИСТСКОЙ
ДЕЯТЕЛЬНОСТИ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ИНФОРМАЦИОННЫХ
ТЕХНОЛОГИЙ ТЕРРОРИСТИЧЕСКИХ И ЭКСТРЕМИСТСКИХ
ОРГАНИЗАЦИЙ И ТЕЧЕНИЙ.**

**NEGATIVE CONSEQUENCES OF PROPAGANDA ACTIVITIES
CARRIED OUT BY TERRORIST AND EXTREMIST ORGANIZATIONS
AND CURRENTS USING INFORMATION TECHNOLOGY.**

Yakubov Xushnudbek Sheribbayevich

E-mail: xushnud6982@gmail.com.

O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi katta o'qituvchisi

***Annotatsiya:** Ushbu maqolada Internet tarmog'idagi ekstremizmning jamiyat uchun xavfli jihatlari hamda o'ziga xos xususiyatlariga e'tibor qaratilgan. Taqiqlangan diniy mazmundagi nashidalar, ekstremizm, separatizm va aqidaparastlik g'oyalari bilan yo'g'rilgan, jamitni radikallashuviga olib keladigan va terroristik tashkilot hamda ekstremistik oqimlar safini kengaytirishga xizmat qiladigan materiallarni tarqatilishi bilan bog'liq huquqbuzarliklar sodir etilishiga olib kelayotgan sabab-sharoitlar tahlil qilingan hamda ushbu turdagi huquqbuzarliklarni oldini-olish maqsadida olib borilayotgan chora-tadbirlar samaradorligini oshirish yuzasidan taklif va tavsiyalar berilgan.*

***Аннотация:** В этой статье основное внимание уделяется общественно опасным аспектам интернет-экстремизма, а также его особенностям. Анализ причин и условий, приводящих к совершению правонарушений, связанных с распространением материалов запрещенного религиозного*
www.pedagoglar.org

содержания, содержащих идеи экстремизма, сепаратизма и фанатизма, способствующих радикализации джамаата и служащих расширению рядов террористических организаций и экстремистских течений, а также повышение эффективности мер, принимаемых в целях предупреждения данного вида правонарушений предложения и даны рекомендации.

***Annotation:** this article focuses on the dangerous aspects of extremism in the internet network for society as well as its specific characteristics. The banned religious content has been analyzed for reasons and recommendations to improve the effectiveness of measures taken in order to prevent these types of violations, such as Nashida, extremism, separatism and fanaticism, which lead to the radicalization of Jamit and the distribution of materials that serve to expand the ranks of terrorist organization and extremist currents.*

***Tayanch soʻzlar:** diniy nashida, vatanparvarlik, qadriyat, mafkuraviy immunitet, jahon internet tarmogʻi, ijtimoiy tarmoq, yoshlar, axborot, xavfsizlik, destruktiv gʻoya, mafkura.*

***Ключевые слова:** религиозный Нашид, патриотизм, ценность, идеологический иммунитет, всемирная паутина, социальная сеть, молодежь, информация, безопасность, деструктивная идея, идеология.*

***Base words:** religious nashida, patriotism, value, ideological immunity, World Wide Web, Social Network, Youth, Information, Security, destructive idea, ideology.*

Bugungi kunda jahon miqyosida globallashuv va axborot almashish jarayoni shiddat bilan rivojlanib bormoqda. Kun sayin axborot texnologiyalari, uyali aloqa va ijtimoiy tarmoqlar keng tarqalib shiddat bilan hayotning barcha tomonlarini qamrab bormoqda. Bu xurujlarga bardosh bera olish uchun fuqarolarda mafkuraviy immunitet va internetdan toʻgʻri foydalana olish madaniyatini shakllantirish asosiy

muammo va dolzarb masalalardan biri bo'lib qolmoqda. Bugungi kunda axborot almashinuvining ko'pligidan, daqiqa sayin virtual olamning har xil yangi materiallar bilan boyitib borilishi sababli fuqarolar to'g'ri va noto'g'ri axborotni ajrata ololmaslik holatlari ko'plab uchramoqda. "Smart insights" nashrining 2023-yil hisobotiga ko'ra dunyo aholisining 4,80 milliard (60%) internetdan foydalanadi. Ularning 4,2 milliard turli xil ijtimoiy tarmoqlarda akkountlarga ega, 5,22 milliard 66,6% aholi o'zining shaxsiy uyali aloqa vositasiga ega. 2023-yilda mintaqalar bo'yicha ijtimoiy tarmoqlardan foydalanish tahlili ijtimoiy tarmoqlarning kirib borishidagi keng farqlarni ko'rsatadi:

Sharqiy Osiyoda 72%;

Shimoliy Amerikada 74%;

Janubiy Amerikada 72%;

Shimoliy va G'arbiy Evropada 84%.

Bu ko'rsatkich Janubiy Osiyoda 41 foizga, G'arbiy Afrikada 13 foizga, Markaziy Afrikada 7 foizga tushadi [1].

Internetdan foydalanishning bir qator ijobiy jihatlari mavjud xususan,

1. axborotni almashish tez va oson;
2. izlangan axborotni topish, yuklab olish, ishlov berish tarqatish qulay va oson;
3. biznes, pul aylanmasi, bank operatsiyalarini o'tkazish oson;
4. davlat xizmatlaridan foydalanish qulay uzluksiz navbat va ortiqcha hujjatlardan xoli;
5. tadbirkorlik faoliyati, masofadan turib ishlash, o'qish, imtihonlarni topshirish qulay va arzon

Shu bilan bir qatorda uning salbiy taraflari ham talaygina xususan,

- kirishning osonligi;
- mazmunidan qat'iy nazar har qanday materialni joylashtirish imkoni mavjud;
- bloklash jarayoni murakkab(bittasi bloklansa darrov boshqasi paydo bo'ladi);

- foydalanuvchilar soni ko'p;
- aloqaning anonimligi;
- tashqaridan boshqarish va tahrirlash cheklanganligi ;
- noto'g'ri axborot qisqa vaqt ichida keng tarqalib ketishi;
- turli xil ruhiy, asab va jismoniy kasalliklar va charchoqning kelib chiqishi;
- real dunyodan ajralib virtual olamga mukkasidan ketish.

Har qanday sohaning o'z nazorati va amalga oshirish tartibi bo'lgani kabi axborot texnologiyalaridan foydalanishning ham davlat tomonidan belgilangan me'yorlari mavjud. Xususan, xalqaro miqyosda "Kiberjinoyatlar to'g'risida" konvensiya, "Voyaga yetmaganlar uchun xavfsiz internet va onlayn resurslarni joriy qilish to'g'risida"gi Yevropa Ittifoqi Parlamenti Assambleyasining tavsiyalari, "Bola huquqlari to'g'risida" Birlashgan Millatlar Tashkilotining konvensiyasi, "Yoshlarni himoya qilish to'g'risida"gi Germaniya qonuni, "Bolaning sog'lig'i va rivojlanishiga ziyon yetkazuvchi axborotdan himoya qilish to'g'risida"gi konvensiyalar mavjud. Milliy qonunchiligimizda esa, "Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi qonunida - Madaniyat organlarining yoshlarga oid davlat siyosati sohasidagi vakolatlarida, madaniyat organlari milliy o'zlikni anglashda mustaqillik, yuksak ma'naviyat, insonparvarlik an'analariga sadoqat g'oyalarini yanada chuqur singdirish, radikalizm va ekstremizmning yot g'oyalariga qarshi immunitetni mustahkamlash borasida yoshlar o'rtasida ma'rifiy ishlarni amalga oshirishi ko'rsatilgan (12¹-modda) [2].

Keyingi normativ huquqiy hujjat, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2021-2026 yillarga mo'ljallangan ekstremizm va terrorizmga qarshi kurashish bo'yicha O'zbekiston Respublikasi Milliy strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Farmoni hisoblanadi [3].

Jumladan, ushbu Farmon bilan tasdiqlangan 2021-2026 yillarga mo'ljallangan ekstremizm va terrorizmga qarshi kurashish bo'yicha O'zbekiston Respublikasi Milliy strategiyasida yoshlar va ayollar o'rtasida radikal g'oyalarni tarqalishini oldini olish borasida bir qancha vazifalar belgilab berilgan.

Barcha sohalar kabi o'zlarining buzg'unchi g'oyalarini turli xil ijtimoiy va

butun jahon internet tarmoqlari orqali ham amalga oshirish hollari kunsayin ko'payib, ularning yangi turlari paydo bo'lib bormoqda. Internetning salbiy sabablari tufayli biz fuqarolarni undan ajratib olishimiz emas balki haq va nohaqni, to'g'ri va noto'g'ri g'oyani ajrata biladigan darajada bilimlarini shakllantirishimiz lozim. Bugungi kunda xalqaro terroristik va ekstremistik tashkilotlar o'zlarining g'oyaviy targ'ibotlari, yangi a'zolarini jalb qilishni asosan butunjahon internet taqmoqlari orqali amalga oshirmoqdalar.

O'zbekiston respublikasining amaldagi qonunchiligiga asosan (O'zbekiston respublikasining "Vijdon erkinligi va diniy tashkilotlar to'g'risida"gi qonuni hamda O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Diniy mazmundagi materiallarni tayyorlash, olib kirish va tarqatish hamda dinshunoslik ekspertizasini o'tkazish tartibi to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida"gi qarori) diniy mazmundagi materiallar va ularni tayyorlash tushunchasi quyidagicha ta'riflanadi:

Diniy mazmundagi materiallar— diniy ta'limotning aqidaviy asoslarini, tarixini, diniy ta'limot mafkurasini va sharhlarni, turli diniy ta'limotlarning marosimlar o'tkazish amaliyotini, shuningdek, alohida shaxslarning, tarixiy faktlar va hodisalarning diniy nuqtai nazardan bahosini aks ettiruvchi kitoblar, risolalar, jurnallar, gazetalar, varaqalar, boshqa bosma nashrlar, belgilar, predmetlar, ramzlar, audiovizual asarlar (tele, kino va videofilmlar, kliplar, konsert dasturlarining yozuvlari, multfilmlar va boshqalar), elektron axborot tashuvchilardan (disketlar, CD, DVD disklari, o'rnatilgan va yechib olinadigan xotira kartalari, Internet jahon axborot tarmog'ida joylashtirilgan materiallar va boshqalar) iboratdir [4].

Tarqatish deganda esa O'zbekiston Respublikasi hududida, shu jumladan, Internet jahon axborot tarmog'i, axborotni uzatish va tarqatishning boshqa elektron vositalari orqali materiallarni sotish, yetkazib berish, tarqatish, yuborish va ularga obuna bo'lish tushuniladi [5].

O'zbekiston Respublikasi hududida diniy mazmundagi materiallarni tayyorlash, olib kirish va tarqatish jamiyatda konfessiyalararo totuvlik hamda diniy bag'rikenglik buzilishiga olib keladigan, diniy zo'ravonlik va boshboshdoqlikka chorlaydigan g'oyalar hamda qarashlar tarqalishining oldini olish maqsadida

dinshunoslik ekspertizasining ijobiy xulosasi olingandan keyin amalga oshiriladi. Ushbu sohada dinshunoslik ekspertizasini o'tkazish uchun vakolatli organ O'zbekiston Respublikasi Din ishlari bo'yicha qo'mita hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasida har kim fikrlash so'z va e'tiqod erkinligi, har kim istalgan axborotni izlash, olish, va tarqatish huquqiga egaligi mustahkamlanib qo'yilgan.

Davlat internet jahon axborot tarmog'idan foydalanishni ta'minlash uchun shart-sharoitlar yaratadi.

Axborotni izlash, olish, va tarqatishga bo'lgan huquqni cheklash faqat qonunga muvofiq hamda faqat konstitutsiyaviy tuzumni, aholining sog'lig'ini, ijtimoiy axloqni, boshqa shaxslarning huquqlari va erkinliklarini himoya qilish, jamoat xavfsizligini hamda jamoat tartibini ta'minlash, shuningdek davlat yoki qonun bilan qo'riqlanadigan boshqa sir oshkor etilishining oldini olish maqsadida zarur bo'lgan doirada yo'l qo'yiladi [6].

Afsusku, berilayotgan axborot erkinligi va oshkoralikdan foydalanib, davlat siyosati va amalga oshirilayotgan ijobiy o'zgarishlarga ham diniy mutaasiblik va ekstremistik nuqtai-nazardan baho berish holatlari uchramoqda. Aqidaparast oqimlar faoliyatini mehnat migrantlarini ta'sir doirasiga olish, "hujralar" tashkil etish, diniy ekstremistik mazmundagi materiallarni elektron ko'rinishda tarqatish, internet orqali targ'ibot o'tkazish kabi usullari orqali amalga oshirmoqdalar. Ular asosan yoshlarni o'z domiga tortishga urinmoqdalar.

Yoshlarni ushbu oqimlar ta'siriga tushib qolishlariga quyidagi omillar sabab bo'lmoqda:

- ❖ hayotdagi yo'nalishini to'liq anglab olmaganligi;
- ❖ qiziquvchanlik;
- ❖ diniy tushunchalarni shakllanmaganligi va bilimning pastligi;
- ❖ internetdan foydalanish madaniyati shakllanmaganligi.
- ❖ ishsizlik va bo'sh vaqtdan to'g'ri foydalanmaslik;
- ❖ moddiy manfaat (*ushbu materiallarni tayyorlash, tayyorlashda ishtirok*

etish va tarqatish uchun yuqori haq to'lanishi)

❖ huquqiy madaniyatning pastligi (*javobgarlik borasida tushunchalarning shakllanmaganligi*)

Ular targ'ibot va tashviqot ishlariga alohida e'tibor qaratadilar. Aksariyat xalqaro terroristik va ekstremistik tashkilotlar o'zlarining tarkibiy tuzilmasida mediamarkazlariga ega va unda video, audio, foto va boshqa turdagi materiallarni yaratishni doimiy ravishda qo'llab-quvvatlaydilar va moliyalashtirib boradilar. Ushbu materiallar doimiy ravishda ijtimoiy tarmoqlar va veb sahifalarga joylashtirib boriladi. Ushbu materiallarning bir tarmog'i sifatida diniy nashidalarni aytishimiz mumkin.

Nashida so'zi lug'aviy jihatdan arab tilidagi "nashid" (*birlik*), "anashid" (*ko'plik*) so'zidan kelib chiqqan bo'lib "qo'shiqlar" degan ma'noni anglatadi [7]. Islomdagi ma'lum bir uslub yoki an'anaga ko'ra madhiyalar bilan qisman mos keladigan kapella yoki cholg'u asbobi bilan aytiladigan vokal musiqa janri hisoblanadi.

Ayrim fiqhiy mazhablarda (xususan Hanafiylikda ham) insonni ollohing zikridan chalg'ituvchi musiqalarni tinglash ijobiy tavsiflanmaydi ammo nashidalarni eshitishga ruxsat beriladi. Albatta islom olamida ijobiy va ezgu maqsadlarda yaratilgan va yaxshilikka da'vat etuvchi nashidalar ham mavjud. Ammo tanganing ikki tomoni bor ekanligini hech qachon unutmasligimiz kerak. Musiqa turli jihatlardan inson psixologiyasiga albatta ta'sir ko'rsatadi. Undagi so'zlar albatta shaxsni harakatga keltira olish xususiyatiga ega. Xalqaro terroristik va ekstremistik tashkilotlar tomonidan yaratilayotgan nashidalarni tayyorlash, tarqatish maqsadida saqlash, tarqatishning har qanday shaklini taqiqlashdan asosiy maqsad fuqarolarning ushbu nashidalarda targ'ib qilinayotgan destruktiv g'oyalar ta'siriga tushib qolishini va buning natijasida buzg'unchi g'oyali tashkilotlarga qo'shib ketishi, jamoat tartibi va jamoat xavfsizligiga turli xil tajovuzlar, diniy ekstremistik, separatistik va aqidaparastlik g'oyalari bilan yo'g'rilgan materiallar orqali xalqning ongini zaharlanishini oldini-olish hisoblanadi. Shu bilan bir qatorda yana bir holat, ya'ni ayrim ota-onalar o'zlarining voyaga etmagan farzandlarini dunyoviy ta'lim olishlarini ta'minlash o'rniga, farzandlarini arab davlatlariga

chiqarib yuborayotganligi, shuni alohida ta'kidlash joizki, ota-onalar farzandlarini arab tili va islom dinidan ta'lim olishlarini maqsad qilib, bu harakatlari oqibatida kelib chiqishi mumkin bo'lgan salbiy oqibatlarni o'ylamasdan farzandlarini noqonuniy tashkil qilingan o'qishxona va "hujra"larga olib bormoqdalar, ulaning shaxsiy uyali aloqa vositalarni nazoratsiz qoldirayotganligi, bo'sh vaqtini qanday o'tkazayotganligi haqida qiziqmayotganliklari natijasida xalqaro terroristik va ekstremistik tashkilotlar yollovchilarining g'oyalari ta'siriga tushish xavfini oshirmoqda. Shu sababli ham terrorizm va ekstremizmga qarshi kurashish yo'nalishida aniqlangan jami jinoyatlar o'tgan yillar bilan taqqoslaganda sezilarli darajada oshgan bo'lsa, ushbu jinoyatlarni aynan yoshlar tomonidan sodir etilgani **60 foizdan** ko'proqni tashkil etganligi bu yo'nalishga alohida e'tibor qaratish lozimligidan dalolat beradi.

Eng achinarlisi, jinoiy javobgarlikka tortilgan yoshlarning **30 foizdan** ko'prog'i oliy ta'lim muassasalari talabalari hisoblanadi.

Shuningdek, ushbu yo'nalishda ma'muriy huquqbuzarlik sodir etgan yoshlarni jami soni ham sezilarli darajada, ya'ni **35 foizga** oshgan [8].

Fuqarolar tomonidan tarqatilayotgan nashidalar asosan arab tilida yaratiladi va tarqatiladi. Arab tilini tushunmaydigan fuqarolar esa ushbu nashidani eshitib, uning kuyi va aytilish ohangi yoqqanligi sababli ma'nosiga tushunib-tushunmasdan boshqa tanishlariga ham ulashish payiga tushadilar. Buzg'unchilar tomonidan amalga oshiriladigan yana bir ayyorona taktikalardan biri bu turli xil hikmatli so'zlar yozib, hayotdagi ibratli voqealar qayd etilgan foto va video lavhalarga o'zlarining nashidalarini montaj qilib butun jahon internet tarmoqlari orqali tarqatib kelmoqdalar. Ularni ko'rgan faol kuzatuvchilar va internet foydalanuvchilari esa ushbu materialdagi so'zlar, rasm yoki videoga e'tibor beradilar ammo u bilan birga kuylanayotgan qo'shiqqa e'tibor bermaydilar. Ushbu "ibratli" videoni yoki rasmni o'z yaqinlari bilan bo'lishishga urinadilar ammo u bilan birga unga montaj qilingan nashidani ham bilib-bilmasdan tarqatadilar. Aslida, mutaassib oqim a'zolarining ushbu materiallarni internetga joylashtirishdan maqsadlariga e'tibor qaratish lozim. Ularning maqsadi "jihod", "hijrat", "shahidlik", "kofir bo'lish" kabi diniy

tushunchalarni soxta talqin qilish orqali yoshlarimizni oilasi va yaqinlarining ta'siridan chiqarish, o'qish yoki ishidan ajratib olish hamda ularni qurolli to'qnashuvlar ketayotgan Suriya, Iroq, Afg'oniston yoki Pokiston kabi mamlakatlarga jo'natib, manqurt-jangari yoki "tirik bomba"ga aylantirishdan iborat. Ular internet ijtimoiy tarmoqlari orqali olib borilayotgan faol yollash ishlari bilan birga, Rossiya va Turkiya davlatlariga mehnat migratsiyasi maqsadida borgan Markaziy Osiyo davlatlari fuqarolari, shuningdek, Misr, Turkiya va Fors ko'rfazi davlatlaridagi musulmonlarning o'quv markazlari va oliy o'quv yurtlarida tahsil olayotgan yoshlar orasida keng targ'ibot va yollash ishlari olib bormoqdalar. Mazkur tashkilotlar o'z maqsadlariga erishish yo'lida internet orqali quyidagi ishlarni amalga oshirib kelmoqdalar:

- ✓ milliy, irqiy, etnik va diniy adovatlarni qo'zg'atish;
- ✓ fuqarolarni to'g'ridan-to'g'ri va masofadan (*internet tarmog'i orqali*) g'oyaviy ishlovdan o'tkazish va yollash;
- ✓ terrorchining ijobiy obrazini yaratish;
- ✓ moddiy qiziqtirish;
- ✓ mamlakatning ijtimoiy muammolarini bo'rttirib ko'rsatish orqali davlatga ishonchsizlikni shakllantirish;
- ✓ o'zlari tomonidan sharhlab o'tilayotgan Islom dini va shariat qoidalarini ilgari surish.

Fuqarolar esa o'zlari bilmagan holatda ushbu ishlarni amalga oshirishga sherik bo'lib, ushbu materiallarning tarqalishiga sababchi bo'lib qolmoqdalar. Qonunchilikka asosan esa qonunni bilmaslik yoki nashida ma'nosini tushunmaslik javobgarlikdan ozod qilmaydi ammo holatga qarab ushbu holatlar yengillashtiruvchi holat sifatida shaxsga jazo tayinlashda inobatga olinishi mumkin. Ayrim hollarda taqiqlangan diniy nashida tarqatgan shaxslar ushbu material taqiqlanganligi haqida sezadilar va buni tarqatish mumkin emasligini biladilar ammo o'zlarining bu qilmishlari e'tiborsiz qoladi yoki uni topib javobgarlikka torta olmasliklariga ishonib ushbu materiallarni tarqatadilar.

Ushbu sohadagi munosabatlarni takomillashtirish maqsadida quyidagi

o'zgarishlarni amalga oshirish maqsadga muvofiq:

❖ Umumta'lim maktablari, akademik litseylar va oliy ta'lim muassasalarida dinlar tarixi, psixologiya va milliy g'oya fanlaridan dars beruvchi pedagoglar faoliyatini qayta ko'rib chiqib, ularning malakasini oshirish;

❖ Yoshlar orasida muntazam ravishda terrorizm va ekstremizmning zararli ta'sirini oldini olishga qaratilgan g'oyaviy targ'ibot olib borish;

❖ Diniy ekstremistik oqimlar va terroristik tashkilotlar emissarlari tomonidan tayyorlanib, internet ijtimoiy tarmoqlarida tarqalayotgan materiallarga tegishli vakolat va obro'ga ega bo'lgan diniy soha vakillari tomonidan o'z vaqtida raddiyalar berib borish;

❖ Zararli mafkura, ta'limot, oqim yoki tashkilotlarning ijtimoiy-psixologik jihatdan xavflilik (*xavfsizlik*) darajasi to'g'risida asosli xulosalar bera oladigan mutaxassislarni tayyorlash orqali yoshlarning turli ekstremistik va terroristik g'oyalar ta'siriga tushib qolishining oldini olish;

❖ Taqiqlangan saytlar, video, audio va foto materiallar, ular joylashtirib boriladigan ijtimoiy tarmoqlarni va shaxslarning akkountlarini bloklashning soddalashtirilgan tartibini belgilash;

❖ Mahallalarda doimiy ravishda targ'ibot ishlarini va turli xil ko'ngil ochar tadbirlarni tashkil etish orqali fuqarolarda vatanga muhabbat, uning manfaatlariga xizmat qilish rivojlanishi uchun o'zining hissasini qo'shishga undovchi chiqishlar, Vatanga sadoqat, milliy qadriyatlarga hurmat, insonparvarlik va yuksak g'oyalar ruhida tarbiyalash, ularning ijodiy salohiyatini yuksaltirishni tashkil etib borish;

❖ Din ishlari bo'yicha qo'mita, Ichki ishlar vazirligi bilan kelishgan holda maktablarda o'quvchilarda terrorizm va ekstremizmga qarshi mafkuraviy immunitetni shakllantirish, ularni radikallashtirishni oldini olish maqsadida dastlabki tushunchalarni berib borish. Bunda kunning dolzarb mavzularini davra suhbatlari tashkil etish orqali yetkazib borish va bu mavzularda malakali mutaxassislar, amaliy tajriba va bilimga ega tezkor xodimlar va imomlarni jalb etib o'quvchilar qiziqayotgan savollarga javob topishiga yordam berish tizimini tashkil etish;

❖ Mahallalarda ishsiz hamda uyushmagan yoshlar bilan maqsadli uchrashuv va suhbatlarni yanada faol hamda muntazam o'tkazish;

❖ Davlat idoralari, korxonalar va tashkilotlar xodimlari ishtirokida radikallashtirishning oldini olishga qaratilgan individual suhbatlar o'tkazib borish;

❖ diniy tashkilotlar bilan hamkorlikda internet olamidagi mavjud holatni tahlil qilgan holda aholi, jumladan yoshlarni buzg'unchi, yot g'oyalari bilan zaharlanishi hamda ular orqali dindan siyosiy maqsadlarda foydalanishning oldini olishga qaratilgan foydali kontentlarni ko'paytirish;

❖ yoshlardagi mafkuraviy bo'shliqlar o'rnini buzg'unchi g'oyalarni targ'ib qiluvchi nashidalar egallashini oldini olish maqsadida ta'lim muassasasida yoshlar ta'lim olishi hamda oilada tarbiya olishi, ota-ona, qo'ni-qo'shni, mahalla faollari, "Bir bolaga yetti mahalla ota-ona" tamoyili asosida ishlarni tashkillashtirish;

❖ taqiqlangan nashidalarning zararli ta'siriga qarshi jamoatchilik immunitetini shakllantirish, shu maqsadda targ'ibot-tashviqot ishlarini tizimli tashkil qilish;

❖ ommaviy axborot vositalari va internetdagi ijtimoiy tarmoqlarda radikallashtirish, yoshlar ongining buzg'unchi va yot g'oyalari bilan zaharlanishi, dindan siyosiy maqsadlarda foydalanishning oldini olishga qaratilgan turkum ko'rsatuvlar (ayniqsa taqiqlangan diniy nashida tarqatib javobgarlikka tortilgan yoshlarning taqdiri aks etgan), videoroliklar, eshittirish va maqolalarni yanada faol berib borish

❖ Ommaviy axborot vositalari orqali kuylagan nashidalari taqiqlangan shaxslarning ro'yxatini shakllantirish, shaxsiga ma'lumotlari va taqiqlangan nashidalarni aholiga doimiy ravishda yetkazib borish va ushbu ma'lumotlarni olishning tizimini soddalashtirish lozim bo'ladi.

Xulosa o'rnida shuni aytish mumkinki, terroristik va ekstremistik tashkilotlar tomonidan tayyorlanayotgan va tarqatilayotgan, ularning faoliyatini keng targ'ib qilish faol qo'shilishni da'vat qiluvchi nashida, foto, video va audio materiallarni tayyorlash, namoyish etish, tarqatish, tarqatish maqsadida saqlash uchun davlat tomonidan javobgarlikning belgilanishi aholini ushbu turdagi tajovuzlardan himoya qilib, davlat va jamiyatning xavfsizligi va barqarorligini

ta'minlashga xizmat qiladi. Ushbu sohadagi yuzaga kelayotgan muammolarni aniqlash, barvaqt oldini olish va ushbu sohadagi munosabatlarni takomillashtirib borish fuqarolarni ayniqsa, yoshlarni radikal g'oyalardan ta'siridan saqlash uchun xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. <https://www.smartinsights.com/social-media-marketing/social-media-strategy/new-global-social-media-research>.
2. O'zbekiston Respublikasining 2016 yil 14 sentabrdagi "Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida"gi Qonuni. <https://lex.uz/docs/-3026246>.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021 yil 1 iyuldagi "2021-2026 yillarga mo'ljallangan ekstremizm va terrorizmga qarshi kurashish bo'yicha O'zbekiston Respublikasi Milliy strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Farmoni. <https://lex.uz/ru/docs/5491626>.
4. O'zbekiston Respublikasining 2021 yil 6 iyuldagi "Vijdon erkinligi va diniy tashkilotlar to'g'risida"gi Qonuni. <https://lex.uz/docs/5491534>.
5. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2022 yil 14 apreldagi "Diniy mazmundagi materiallarni tayyorlash, olib kirish va tarqatish hamda dinshunoslik ekspertizasini o'tkazish tartibi to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida"gi Qarori. <https://lex.uz/docs/-5957921>.
6. O'zbekiston Respublikasining 2023 yil 1 may kuni kuchga kirgan yangi tahrirdagi Konstitutsiyasi (33-modda). <https://lex.uz/docs/6445145>.
7. Mamadaliev A., O'zbek tilining izohli lug'ati. "N"- 27-b. https://n.ziyouz.com/books/uzbek_tilining_izohli_lugati/O'zbek%20tilining%20izohli%20lug'ati%20-%20N.pdf.
8. Yakubov X.Sh., Diniy-ekstremistik g'oyalar ta'siriga tushgan shaxslar bilan ishlashning huquqiy, ijtimoiy-psixologik asoslari: O'quv-uslubiy qo'llanma. – T., 2023. – B.42.